

אמנים ישראלים בסוהו: מפגש של תרבויות

מאת עדי מרום

רינה פלג ליר אחת מיצירותיה

ס יוד היכרות מודך עם תשעה אמנים ישראלים החיים ועובדים בסוהו, בניו-יורק, אירגנה לאחרונה "הקבן החדשה לישראל". הסיוור פתח בפני קבוצת חוכבי אמנות צעירים הזדמנות בלתי שגרית להכיר מקרוב ציירים ופסלים ישראלים ולשמוע מפייהם דברים על חייהם, דרך יצירתם והשקפת עולמם האמנותית, יחד עם האפשרות להתרשם בדרך בלתי אמצעית מהיצירות עצמן.

האמנים זיגי בן-חיים, ג'ורג' שמש, קוקי דוקטורי, יעקב אלחנני, חנה אשל, מיכאל גיטלין, יהושע נוישטיין, רינה פלג ושאל סמירה, מייצגים מיגוון רחב של אמצעי ביטוי אמנותי והשפעות זרמים באמנות המודרנית. אך יחד עם זאת, המורשת היהודית ונופך ישראלי מסויים נותנים חותמם ביצירתם ומעניקים לה מימד מיוחד. "כל אחד מהאמנים שפגשנו", אמרה לילי ריבלין, מהקבן החדשה לישראל, "מגלם בעבודתו השפעות ומזיגה של שתיים או אפילו שלוש תרבויות". ואמנם, ארבעה מבין אמני הקבוצה הם ילידי עירק שהתחנכו בישראל, אחד הוא יליד דנציג, אחד נולד במרוקו ואחד בדרום אפריקה, אחת בת קיבוץ ואחרת היא בת למשפחה ירושלמית ותיקה. כולם מצאו את דרכם מישראל לניו יורק, בירת האמנות בעולם.

עבודתיהם מוצגות ונרכשות על ידי מיטב המוזיאונים: המטרופוליטן, גוגנהיים והמוזיאון לאמנות מודרנית בניו-יורק, מרכז פומפידו בפריס, המוזיאון לאמנות מודרנית בכריסל, מוזיאון ישראל בירושלים, וכן גלריות ואוספים פרטיים. אך הלופט בסוהו, המשמש הן למגורים והן כסטודיו, הוא המקום שבו מרוכזות חלק נכבד מהיצירות האחרונות, וכאן ניתן ללמוד על תהליך היצירה, החומרים ודרך עיבודם, הדגם המקדים פסל גדל-ממדים ורישום ההכנה לתמונת שמן.

אישיות בולטת ועמדה אמנותית ייחודית מאפיינים בכירור כל אחד מהאמנים, אך הצופה חש שחוט סמוי מקשר ביניהם.

היצירות, רובן ככולן, נתפסות כהפשטה אל-תמונית, ואפייני להן צמצום וריכוז המכוונים להבעת תפיסה אמנותית מסויימת. ניכר איפוק כשימוש בצבע, וכדרך כלל הצבע משני למיבנה. בעיקר חש הצופה בהתייחסות מתמדת אל ממד הזמן: רבדים שונים של זכרונות, אישיים או היסטוריים, הנחשפים אם על ידי כחינת החומר ואם על ידי כחינת מבנה היצירה המוגמרת ומשמעותה.

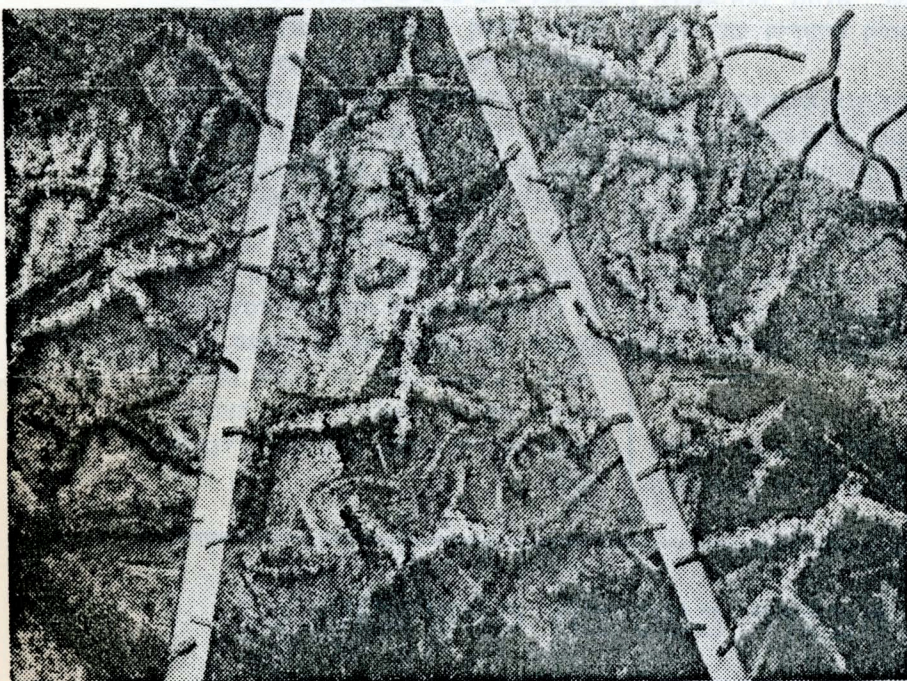
ה הזדמנות שניתנה למשתתפים בסיוור לשוחח עם האמנים איפשרה הבהרה מצד האמנים עצמם לשאלת הזמן והשפעת תרבויות שונות על תפיסתם האמנותית. יקצר המקום להרחיב דברים על עולמו האמנותי של כל אחד מהאמנים בקבוצה, ואנו נתרכז רק באחדים מהם. זיגי בן-חיים, יליד עירק, למד אמנות בישראל ובקליפורניה. בעבודתו, הכוללת רישומים גדולים בפחם, פיסול מונומנטלי, מבני-קיר ומבנים סכימטיים, הוא עושה שימוש רב בנייר.

פיסוט מקומטות של הדפסי עיתונות בשפות שונות דבוקות ומצטרפות לבסיס עץ או מתכת, צבועות באקריליק או שמן, ושכבות החומר יוצרות תבליט. השכבות הן בסיס ליצירתו, כמו בסיס לתרבויות הנבנות רבדים רבדים זו על גבי זו.

בן-חיים רואה בנייר העיתונים המודפס קשר הדוק לחברה האנושית ולזמן ההיסטורי. מעין גנוז של מסורות תרבותיות עשירות וקשר בין מזרח למערב. תוצר תרבות, שהוא בעת ובעונה אחת פסולת הנוצרת ומושמדת ככל יום מחדש, אך גם חומר שנועד למשמרת ולהנצחה.

גוון הכחול העז, שבו מרבה בן-חיים להשתמש, מעורר משמעויות לוואי שונות בכל תרבות. כמזרח, למשל, כחול משמש הגנה מפני עין הרע ופחדים קמאיים אחרים, בעוד שבמערב יש לו השלכות חיוביות יותר. האמן מודע לניגודי משמעויות אלה שהצבע מעורר בלידי תרבויות שונות, ועושה להם שימוש בעבודתו.

רינה פלג נולדה בקיבוץ בישראל. היא מפסלת בחימר, טרה-קוטה ופורצלן. "ההיכרות שלי עם חימר", אומרת הפסלת "החלה באמצעות שכרי החרסים המצויים בישראל בכל מקום. שכרים אלה הם לפעמים העדות היחידה שנותרה לקיומן של תרבויות אשר פרחו בעבר במזרח התיכון וחלפו מן העולם".

זיגי בן-חיים: "דרכי העוגן"

קלאסיות.

העבודה בחומר שימשה לה מעין קרש קפיצה למיפגש עם חיים בעולם שמחוץ לקיבוץ, ואחר כך מחוץ לישראל.

עקב אלחנני נולד במרוקו ולמד אמנות בישראל ובפריס. הוא יוצר רישומים מינימליסטיים בשחור-לבן של קווים זעירים המצטרפים על הנייר לדוגמאות עדינות, כעין קאליגרפיה.

"עבודתי", אומר אלחנני "היא צירוף מתמיד של פרטים. זהו חלק בלתי נפרד

גלילים ארוכים ורצועות חימר כרוכים, מפותלים זה בזה, קלועים כמו סלי נצרים, או מרכיבים מבנים פיסוליים דמיוניים. השימוש בנצרים לקליעת סלים קדם בהיסטוריה, והמעבר ליצירת כלים עמידים יותר מחימר היה בכחינת שלב התפתחות טבעי. השילוב של חומר המעוכד כדוגמת קליעה בנצרים הוא עתיק יומין. מיטבע כלי חומר כזה נמצא על רצפת בית ביריחו, וחאריכו המשוער 7,000 לפני הספירה. המניע של רינה פלג לעסוק בקליעה בחומר הוא, לדבריה, משיכה עזה לצורות בסיסיות,

מת המשורר דן פגיס

המשורר וחוקר שירת ימי הביניים פרופ' דן פגיס מת בירושלים לאחר מחלתו. בן 55 היה במוותו. פגיס לימד ספרות עברית באוניברסיטה בירושלים ופירסם שבעה ספרים, האחרון שבהם יצא לפני חודש.

מהשגרה היומית שלי... אין הפרדה במציאות בין השגרה היומית לבין רישום הקווים. מה שהחל כחיפוש אחר סגנון אמנותי, הפך לעיקר הפעילות היום-יומית שלי".

ועוד מוסיף האמן, שהגיע לישראל כילדותו: "אף פעם לא היה אמן במשפחתי, ואמנות העולם המערבי הייתה לי בכחינת ספר חתום. החיים בארץ בשנות ה-50 היו קשים. קנבס וצבעי שמן לא היו בהישג יד, והכלים שעמדו לרשותי היו נייר ועט". ואמנם אלה הם הכלים שבהם הוא מרכה להשתמש גם כיום.

כחיפושיו אחר קו מעוגל הגיע אלחנני לרישום צפוף של אותיות האלף-בית העברי, באופן שנוצר מירקם הדומה לאריגת מרכז. אך הדגש הוא לא על צירוף משמעותי של אותיות, אלא על צירוף צורני, על טהרת ההפשטה.

הקשר בין רישומים אלה לקאליגרפיה יהודית ולעבודתו המדוקדקת של סופר סת"ם, המעתיק את התורה, כתובות ושאר תשמישי-קדושה באותיות קטנטנות מיוחדות, איננו מקרי. אלחנני הוא במידה רבה ממשיך המסורת היהודית של סופר המסורה.

ביצוע הרישומים הוא איטי ודורש זמן וסבלנות מרובה. ואכן, טוען האמן, תפישת הזמן במזרח, אותה הוא ספג מהבית, שונה מאוד מזו של העולם המערבי. ייצור איטי, ידני, מדוקדק ולא-המוני של עצמים זעירים איננו בכחינת תופעה יוצאת דופן שם. עבור אלחנני, הבחירה בדרך עבודה זו, מבחינה מסוימת, מכטאת תגובה למיפגש עם התרבות המערבית.

ה סיוור, שאורגן על ידי הקרן החדשה לישראל (NIF), נועד לא להתרשמות

כלכד, אלא אף לרכישה. ארבעים אחוז ממחיר היצירות שנירכשו נתנו האמנים כמענק לקרן.

הקרן החדשה לישראל, ארגון שחברים בו פעילים ונדבנים מישראל, ארצות-הברית וקנדה, עוסק במגבית, ומטרתו לתמוך במפעלים בישראל, כמו כתי מחסה לנשים מוכות, התיישבות משולבת של יהודים וערבים "נוה שלום", האגודה לזכויות האזרח בישראל, סיוע לעולים מאתיופיה, קבוצות לשוויון זכויות לנשים ומרכז קהילתי לילדים יהודים וערבים.

המשתתפים התכנסו בתום הסיוור כלופט של הפסלת חנה אשל והתרעננו כמשקאות וככיבוד קל. בדברי הסיום סיכמה לילי ריכלין: "מיפגש מסוג זה משרת מטרת חיוביות ויש לו השלכות רבות. הצלחתו תיקבע אפשרות קיומם של מיפגשים דומים בעתיד".

ד"ר גרשון כהן אורח הכבוד במסיבה מרשימה של חבר המסיימים

הופעתו של ד"ר כהן. גב' גלב הגישה לו טבלת כבוד "על שרותו הנעלה לחבר המסיימים". היא הדגישה שד"ר כהן הוא בעל עיטורים ותוארי כבוד אולם המסיימים רוחשים לו חיבה יתרה על מסירותו לחבר המסיימים. הוא סיים בשנת 1943.

ד"ר כהן שנתקבל בתשואות ממושכות ענה למכריכי כנאום רב רושם, כלשון העברית. הוא סיפר שגדל בבית בניו יורק בו היתה עברית השפה המדוברת ומילדותו היה חדור רוח לאומית ותחושת גאווה יהודית. עמוק, עמוק וכוכרנו שמורים דברי אביו "יבוא יום וכולנו נדבר רק עברית". חלמו של אביו התגשם. ד"ר כהן הטעים שהוא שמח להיות בתוך חבר המסיימים. את כל מסיימי המוסד, הזקנים והצעירים יותר, הוא ראה כחברים אמיתיים נאמנים ושותפים לדעות ולאידאליים. הוא דיבר על גדולתו של המוסד בו למד ועל המורים שהשפיעו עליו. הם לא רק חינכו אותו, אלא האירו לו את דרכו בחיים.

רחל וכסלר

לאה שסיימו לפני שישים שנה והיו פעילים כל השנים בחבר המסיימים והם: נתן הודס, הלן קולבן, הרבנית שני לוי מירושלים, לשעבר נשיאת חבר המסיימים. גב' גלב עצמה אף היא בת אותו מחזור. הגב' גלב הודיעה שהשנתון הנפיע בעריכתו של הגב' רות כרנר והאחיות רבקה מוסנקיס ותרצה סילבר ויוגשו במסיבה לכל האורחים. ד"ר רות לפקוביץ, לשעבר נשיאת חבר המסיימים ופרופסור אמריטוס של האוניברסיטה העברית של ניו יורק הציגה את ד"ר רות ליבר, נשיא האוניברסיטה ליהדות בלוס אנג'לס ופרופסור לתנ"ך. קראה רשימה ארוכה של תוארים אקדמיים ותוארי כבוד שהוענקו לו והזמירה את כתביו ומחקריו.

ד"ר ליבר שהיה הנואם הראשי סקר את תולדות התנועה השמרנית בהתעככו במיוחד על קורות המוסד החוגג יובל המאה לייסודו. הוא תיאר את אישיותם של המייסדים והמנהיגים שניהלו את התנועה ואת בית המדרש לרבנים באמריקה. המסיבה הגיעה לשיאה עם

שנים לסיומן. כנאום בעברית צחה העלתה זכרונות מן הימים כשישבה על ספסל הלימודים בפני מורים שהיו מחנכים, סופרים ומשוררים ידועי שם. הם נטעו בלב תלמידיהם אהבה ללשון ולספרות העברית והשפעתם עליה לא פגה במשך כל השנים הרבות שכאו כל כך הרבה תמורות בעולם ובעמנו.

גב' גילה לניץ, לשעבר נשיאת חבר המסיימים ומחנכת מנהלת כרשת כתי הספר העבריים, הגישה שי המסיימים לנשיאה היוצאת, הרבנית לאה גלב, והדגישה את השכלתה העברית והכללית הרחבה ופעילותה של הרבנית גלב בתנועה השמרנית ובשדה החינוך העברי. גב' גלב כיהנה פאר במשך ארבע עשרה שנה כמנהלת בית הספר היומי על שם סולומון שכטר בווסטצ'סטר, נ.י.

מרת גלב מסרה דו"ח על פעולות חבר המסיימים וציינה את ההיענות הרבה של המסיימים לקרנות למען המוסד. היא העלתה את שמותיהם של החברים שעזרו לה במילוי תפקידיה וחילקה תעודות הוקרה

באווירה נעימה ומלבבת נערכה לא מכבר המסיבה השנתית של חבר המסיימים של בית המדרש ללימודי היהדות ולמורים על יד בית המדרש לרבנים באמריקה. אירוע זה היה לכבודו של ד"ר גרשון כהן, נגיד בית המדרש לרבנים.

דברי פתיחה וברכה השמיעה גב' ל. גולדרס, מנהלת בית ספר עברי, ויו"ר המסיבה. היא קיבלה את פני הבאים ובחוסם חברי הפקולטה ומסיימים הממלאים תפקידים חשובים כחיי יהדות ארצות הברית. לבסוף, הציגה את ד"ר יצחק איסמר שורש, מלומד וחוקר תולדות יהדות אירופה, שעם פרישתו של ד"ר כהן יכהן הוא כנגיד בית המדרש לרבנים באמריקה.

ד"ר שורש הרים כוס של ברכה ודיבר כשכחו של ד"ר גרשון כהן, היסטוריון, סופר, נואם והוגה דעות מקורי. הוא עמד על סגולותיו האישיות של ד"ר כהן שחיבכו אותו על תלמידיו.

גב' ימימה גליגסון, שסיימה לפני יובל שנים והיא משמשת כמורה לעברית, ייצגה את הכיתות החוגגות יובל, ל"ו, כ"ה, ח"י ו"ג